

Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 i 2002. Od „prawa” do „lewa”, tak się władzę w regionie wymienia

Wprowadzenie

Pomiędzy wyborami parlamentarnymi a elekcjami o charakterze samorządowym występowała ścisła korelacja polegająca na społecznej weryfikacji obecnie sprawujących władzę a sejmową opozycją. Stanowiła ona także przykład skuteczności przyjętych strategii wyborczych pozwalających na odniesienie sukcesu wyborczego lub też jak pokazała praktyka polityczna, pozornego sukcesu odznaczającego się wprowadzeniem znacznie mniejszej reprezentacji politycznej niż zakładano^[2]. Pierwsze wybory do sejmików województw przeprowadzone w 1998 i w 2002 r. zostały całkowicie zdominowane przez partie i koalicje wyborcze ukształtowane w elekcji parlamentarnej z 1997 r. i z 2001 r., w których wiodącą pozycję zajmowały tylko dwa podmioty polityczne, tj. Akcja Wyborcza Solidarność (AWS) oraz Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD). W układzie sił ogólnopolskich AWS w 1998 r. i SLD w 2002 r. uzyskały znacznie lepsze wyniki od swoich partnerów

[1] ORCID: 0000-0001-9026-1447.

[2] Zob. J. Bartkowski, *Samorząd terytorialny*, [w:] J. J. Wiatr, J. Raciborski, J. Bartkowski, B. Frątczak-Rudnicka, J. Kiliński (red.), *Demokracja Polska 1989-2003*, Warszawa 2003, s. 183.

koalicyjnych, czyli Unii Wolności (UW) i Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL) oraz Unii Pracy (UP)^[3].

Aby ta polityczna strona wyborów samorządowych przyniosła rywalizującym stronom satysfakcję, partie i komitety wyborcze promowały własne szyldy, opracowały regionalne programy wyborcze, poszukiwały – nie zawsze we własnych gronie – „lokomotywy politycznych” stanowiących atrakcyjną wizytówkę listy wyborczej, a także zawiązywały na okoliczność wyborów porozumienia i koalicje celem zwiększenia potencjału i skumulowania głosów zarówno stałego jak i potencjalnego elektoratu. Jak zauważył słusznie Lech Nikolski – mimo iż w wyborach samorządowych udział brały ogólnopolskie partie polityczne, to jednak nie zawsze to, co stanowiło główne osie podziałów międzypartyjnych w polityce krajowej miało takie samo znaczenie na poziomie wojewódzkim^[4].

Specyfika wyborcza każdego z województw tak bardzo odmienna ze względu na występujące każdorazowo czynniki o charakterze geograficznym, historycznym, kulturowym, społecznym, a nawet religijnym uzasadnia postawienie tezy, iż w każdym z 16 województw mieliśmy do czynienia z tworzeniem się lokalnych wzorów polityki oraz kultury wyborczej. Należy je rozumieć jako autonomiczne, indywidualne sposoby kreowania przebiegu kampanii i procesów wyborczych, a także sferę oddziaływania na postawy i zachowania wyborcze mieszkańców danego regionu występujących w niemal wszystkich elekcjach w Polsce przypisanych do danego województwa oraz wyróżniających go na tle pozostałych województw oraz całego kraju.

Celem poznawczym przeprowadzonych rozważań była analiza wyborów do sejmików województwa podkarpackiego w 1998 i w 2002 r. ze szczególnym uwzględnieniem charakterystyki instytucjonalnych uwarunkowań rywalizacji oraz głównych podmiotów biorących udział w wyborach do sejmiku. Ponadto

[3] Zarówno AWS jak i SLD dominowały także w wyborach w 1998 r. Świadczyły o tym ogólnopolskie wyniki wyborów do sejmików województw, w którym SLD zwyciężyło w 9 sejmikach, natomiast AWS tylko w 6.

[4] L. Nikolski, *System wyborczy do sejmików województw*, „Państwo i Społeczeństwo” 2009, nr 1, s. 108.

analizą objęto przebieg, wyniki i konsekwencje wyborów do wspomnianych jednostek samorządu terytorialnego.

Charakterystyka instytucjonalnych uwarunkowań rywalizacji

Wskazane w tytule poniższych rozważań województwo podkarpackie – początkowo i zgodnie z pierwszymi projektami rządowymi określone zostało mianem Małopolski Wschodniej, a dopiero później w toku dalszych prac parlamentarnych doprecyzowano jego obecną nazwę^[5]. Nowe województwo zostało utworzone w wyniku unifikacji dawnego województwa przemyskiego, rzeszowskiego, krośnieńskiego (z wyjątkiem gmin Biecz oraz Lipniki), tarnobrzeskiego (z wyłączeniem 34 gmin)^[6] oraz części województwa tarnobrzeskigo^[7].

Wśród licznych opracowań naukowych, zarówno socjologicznych, jak i politologicznych poświęconych analizom wyborczym województwa podkarpackiego dominowała na ogół zbieżna diagnoza, zgodnie z którą od początku przemian ustrojowych zapoczątkowanych w 1989 r. dawne województwa ostatecznie obejmujące geograficznie współczesne Podkarpacie, cechowały się sympatiami wyborców udzielanymi kolejno partiom prawicowym i ludowym, co spowodowało, że zyskały miano „bastionu prawicy”^[8]. Ten lokalny wzór polityki oraz kultury wyborczej szczególnie widoczny był

[5] A. Miszczuk, *Regionalizacja administracyjna III Rzeczypospolitej. Koncepcje teoretyczne a rzeczywistość*, Lublin 2003, s. 140; J. Wendt, *Wymiar przestrzenny struktur i aktywności społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, Warszawa 2007, s. 97-99.

[6] Były to: Anapol, Baćkowice, Batorz, Bogoria, Chrzanów, Ćmielów, Dwikozy, Dzwola, Godziszów, Gościeradów, Iwaniska, Janów Lubelski, Klimontów, Koprzywnica, Lipnik, Łoniów, Lubnice, Modliborzyce, Obrazów, Opatów, Osiek, Ożarów, Potok, Połaniec, Rytwiany, Sadowie, Samborzec, Sandomierz, Staszów, Szastarka, Tarłów, Trzydnik Duży, Wilczyce, Wojciechowice oraz Zawichost.

[7] Gminami, które weszły w skład województwa podkarpackiego z dawnego obszaru województwa tarnowskiego były: Brzostek, Czarna, Dębica – miasto, Dębica – gmina wiejska, Jodłowa, Pilzno, Radomyśl Wielki, Szerzyny, Wadowice Górne oraz Żyraków.

[8] D. Szczepański, *Wyborcza specyfika województwa podkarpackiego (1989-2015)*, „Przegląd Politologiczny” 2020, nr 1, s. 162; M. Kowalski, *Polaryzacja zachowań wyborczych w Polsce jako rezultat cywilizacyjnego rozdarcia kraju*, [w:] *Przestrzeń wyborcza Polski*, M. Kowalski (red.), Warszawa 2003, s. 41.

w elekcjach parlamentarnych oraz prezydenckich, w których zarówno partie polityczne, komitety wyborcze, jak i kandydaci reprezentujący wskazaną opcję polityczną uzyskiwali na Podkarpaciu wyniki znacznie wyższe, niż w pozostałej części kraju.

Niezależnie jednak od poczynionych tu uwag, należy zauważyć, iż w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego – zarówno w 1998 oraz w 2002 r. powyższa tendencja również zdominowała ostateczne wyniki wyborcze, doprowadzając do zwycięstwa reprezentantów prawej strony sceny politycznej. Co ważne jednak, wybory z lat 1998-2002 cechowały się – odmiennie od pozostałych tego typu elekcji – widocznym brakiem zainteresowania ze strony partii politycznych na poziomie centralnym. W praktyce oznaczało to nie tylko samodzielność, ale przede wszystkim pełną autonomiczność działań dla struktur wojewódzkich tychże partii w zakresie prowadzonej kampanii wyborczej, strategii przyjętej na okoliczność wyborów, ustalenia (i zatwierdzenia) listy kandydatów biorących udział w elekcji, czy też kształtowania przed i powyborczych sojuszy. Wojewódzkie i regionalne zarządy struktur partii politycznych zostały pozbawione tej niezależności od 2006 r., kiedy ostateczną decyzję o wszystkich wymienionych aspektach podejmowano wyłącznie na poziomie centralnym.

Koncentrując zasadniczą uwagę na rozważaniach poświęconych instytucjonalnym uwarunkowaniom rywalizacji wyborczej należy zwrócić uwagę na ich kluczowe aspekty, w tym obowiązujące wówczas regulacje dotyczące zasad rywalizacji, odmienne w 1998 r. i 2002 r. i wiążące się m.in. ze zmianą wielkości okręgów wyborczych oraz liczby obsadzanych mandatów. Wysoka liczba reprezentantów w historycznej, bo przecież pierwszej elekcji do sejmiku województwa podkarpackiego (50 mandatów) wynikała głównie z przyjętego wówczas szerokiego modelu reprezentacji, a co za tym idzie nieco wyższą niż w 2002 r. liczbą mandatów do obsadzenia^[9]. W kolejnych tego typu wyborach

[9] Archiwum Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Uchwała Nr XLVI/497/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie podziału województwa podkarpackiego na okręgi wyborcze, nadania im numerów, ustalenia ich granic oraz liczby radnych wybieranych do Sejmiku Województwa Podkarpackiego w poszczególnych okręgach, s. 1.

przeprowadzonych w 2002 r. dokonano wyraźnego terytorialnego powiększenia okręgów, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby radnych z 50 do 33^[10] i – w efekcie – zmniejszeniu rozmiarów okręgów wyborczych.

Tabela 11.1. Liczba okręgów i ich granice w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w latach 1998-2002.

Wybory 1998			Wybory 2002		
Numer okręgu	Granice okręgu	Liczba mandatów	Numer okręgu	Granice okręgu	Liczba mandatów
1	Rzeszów, powiat rzeszowski	8	1	Rzeszów, powiaty: leżajski, łańcucki, rzeszowski	8
2	powiaty: dębicki, mielecki, ropczycko-sędziszowski, strzyżowski	9	2	powiaty: dębicki, mielecki, ropczycko- -sędziszowski, strzyżowski	6
3	Tarnobrzeg, powiaty: tarnobrzeczki, stalowowolski, kolbuszowski, niżański	8	3	Tarnobrzeg, powiaty: kolbuszowski, niżański, stalowowolski, tarnobrzeczki	5
4	powiaty: leżajski, łańcucki, przeworski	5	4	Przemyśl, powiaty: jarosławski, lubaczowski, przemyski, przeworski	6
5	Przemyśl, powiaty: jarosławski, lubaczowski, przemyski	8	5	Krosno, powiaty: bieszczadzki. brzozowski, jasielski, krośnieński, leski, sanocki	8

[10] W 2002 r. wpływ na to miała także przyjęta ordynacja wyborcza.

Wybory 1998			Wybory 2002		
Numer okręgu	Granice okręgu	Liczba mandatów	Numer okręgu	Granice okręgu	Liczba mandatów
6	powiaty: sanocki, brzozowski, bieszczadzki	7			
7	Krosno, powiaty: jasielski, krośnieński	5			

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 sierpnia 1998 r. w sprawie podziału powiatów i województw na okręgi wyborcze oraz ustalenia liczby radnych wybieranych w każdym okręgu wyborczym (Dz. U. 1998 nr 109, poz. 688); Archiwum Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Uchwała Nr XLVI/497/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie podziału województwa podkarpackiego na okręgi wyborcze, nadania im numerów, ustalenia ich granic oraz liczby radnych wybieranych do Sejmiku Województwa Podkarpackiego w poszczególnych okręgach, s. 1.

Warto również nadmienić, iż zarówno w 1998 r. jak i w 2002 r. wspomniane aspekty niewątpliwie wpłynęły na zwiększenie roli znacznie lepiej przygotowanych do procesu rywalizacji wyborczej partii i ugrupowań politycznych względem tworzonych komitetów wyborczych zarówno organizacji, jak i wyborców.

Charakterystyka podmiotów rywalizujących w wyborach do sejmiku w latach 1998-2002

Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 r. oraz w 2002 r. zostały zdominowane przez dwa przeciwstawne bloki polityczne: formacje (komitety) prawicowe i lewicowe. Pozostałe podmioty polityczne stanowiły niekiedy barwne tło dla formacji wokół których przebiegała główna oś rywalizacji politycznej (zob. tabela 11.2.). Aspektem niezmiennym pojawiającym się w obu tych elekcjach było odwoływanie się do podziałów socjopolitycznych, w tym podziału postkomunistycznego, widocznych w całej dekadzie lat 90. XX w. i determinujących strukturę polskiej sceny politycznej. Na Podkarpaciu podział ten był o tyle istotny, w jego pogłębianie włączyli się również przedstawiciele

duchowieństwa poprzez prezentowanie w trakcie kazań treści o charakterze patriotycznym połączonych z zabiegami nawołującym do jednoczenia się partii politycznych, stowarzyszeń oraz licznych organizacji o charakterze prawicowym i centroprawicowym w jeden szeroki komitet wyborczy. Konwencje wyborcze komitetów prawicowych poprzedzano także specjalnie zorganizowaną mszą świętą, co także miało nadać religijnego znaczenia sferze profanum^[11]. Czynniki te stanowiły ważne wsparcie realizowanych strategii wyborczych, zgodnie z którymi „katolik” głosował na „katolika”.

Dodatkowym przykładem takiej praktyki było wspieranie Akcji Wyborczej „Solidarność” (AWS) w wyborach w 1998 r., a także komitetu o nazwie „Podkarpacie Razem” utworzonego przed wyborami w 2002 r. przez koalicję Platformy Obywatelskiej (PO), Prawa i Sprawiedliwość (PiS) oraz podkarpacką Inicjatywę Społeczną „Wspólnota Samorządowa”^[12].

W 1998 r. zanim jeszcze oficjalnie rozpoczęto prowadzenie kampanii wyborczej niemal z całego województwa napływały medialne doniesienia o stworzonych porozumieniach. W samym tylko AWS, w ramach którego powołano Wojewódzki Komitet Wyborczy AWS Podkarpacie, w wyniku wewnętrznych rozmów ustalono, iż do wyborów samorządowych przystąpić miało łącznie 15 ugrupowań, stanowiących dotychczasową modyfikację składu biorącego udział w wyborach parlamentarnych z 1997 r. Nowością miało być zaktywizowanie przedstawicieli z Młodzieżówki AWS, dotąd pomijanych na listach wyborczych^[13]. O jedność w wyborach i stworzenie wspólnego frontu prawicy apelowali również szefowie wojewódzkich struktur Ruchu Odbudowy Polski (ROP) z Krosna, Przemyśla i Rzeszowa, które doprowadziło ostatecznie do zawiązania Wojewódzkiego Porozumienia Wyborczego Ruch Patriotyczny Ojczyzna^[14].

[11] (atk), *Konwencja wyborcza AWS*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 11.08.1998, s. 2.

[12] D. Szczepański, *Agitacja wyborcza na terenach kościelnych a postawy wyborcze respondentów w elekcjach wyborczych w Polsce w 2015 r.*, [w:] T. Koziełło, D. Szczepański (red.), *Geografia wyborcza Polski: interpretacje postaw i zachowań obywateli*, Rzeszów 2018, s. 172.

[13] A. Klimczak, *Politycy bez wakacji*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 25.06.1998, s. 1; (jasz), *AWS pracuje nad listą kandydatów*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 20.08.1998, s. 1.

[14] (vava) *ROP chce jedności*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 3-5.07.1998, s. 2.

W jego składzie znalazły się: ROP, Konfederacja Polski Niepodległej – Obóz Patriotyczny (KPN–OP), Krajowe Porozumienie Rencistów i Emerytów RP (KPRiE RP), Blok dla Polski (BdP), NSZZ „Solidarność” 80, Związek Zawodowy „Kontra” (ZZ „K”) oraz Krajowe Porozumienie Samorządowe. Jak podkreślali liderzy Ruchu Patriotycznego „Ojczyzna” utworzony przez nich sojusz nie był wynikiem dzielenia prawicy, lecz zdrową konkurencją i uzupełnieniem AWS^[15].

Wspólny udział w wyborach zapowiedziały także Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), Unia Pracy (UP) oraz Krajowe Porozumienie Rencistów i Emerytów (KPRiE), które na poziomie ogólnokrajowym utworzyły komitet o nazwie Przymierze Społeczne. W województwie podkarpackim oprócz wymienionych partii udział w wyborach do sejmiku województwa zapowiedzieli także przedstawiciele NSZZ „Solidarność” 80, Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych, Kół Gospodyń Wiejskich, Stronnictwa Demokratycznego (SD), a także Rzeszowskiej Kongregacji Kupieckiej reprezentowanej przez lokalnie działającą w Rzeszowie i okolicach Partię Kupiecką Rzeczypospolitej Polskiej^[16]. Ponadto w składzie tego komitetu znaleźli się rzemieślnicy, kandydaci niezależni, w tym społecznicy, samorządowcy i sportowcy^[17].

Z kolei SLD samodzielnie ogłosiło udział w wyborach. W województwie podkarpackim inauguracji kampanii wyborczej dokonano poprzez otwarcie nowego lokalu sztabu wyborczego w Rzeszowie. Samodzielną rywalizację wyborczą zapowiedzieli także przedstawiciele podkarpackich struktur Unii Wolności (UW), którzy ogłaszając listę kandydatów nazywanych wewnątrz tego środowiska „asami” zapowiedzieli, iż w nowo wybranym sejmiku liczyli na co najmniej 2-3 mandaty^[18]. Wśród „asów” UW byli również członkowie SD. Ponadto w wy-

[15] J.K. *Konkurencja dla AWS*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 4-6.09.1998, s. 2.

[16] Zob. m.in.: D. Szczepański, *Partia Kupiecka Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] R. Głajcar, A. Turska-Kawa, W. Wojtasik (red.), *Leksykon polskich partii politycznych*, Toruń 2017, s. 242-245.

[17] (an), *Przymierze na starcie*, „Gazeta Wyborcza” 29-30.06.1998, s. 2.

[18] Członkowie UW posługiwali się tym określeniem dla podkreślenia prestiżu własnej listy wyborczej oraz wyeksponowania osób reprezentujących to środowisko. Wśród kandydatów byli bowiem wicewojewodowie, dyrektor jednego z wydziałów Urzędu Wojewódzkiego, dziennikarz i były burmistrz Lubaczowa, a także Przewodniczący Rady Okręgowej SD z Jarosławia.

borach do sejmiku województwa podkarpackiego udział zgłosiły katolickie stowarzyszenie „Rodzina Polska” oraz Krośnieńskie Forum Gospodarcze.

W trakcie kampanii wyborczej wszystkie zgłoszone komitety aktywnie promowały w środkach masowego przekazu własne szyldy i logotypy. Zarówno szefowie sztabów wyborczych, jak i liderzy wojewódzkich struktur partii politycznych zgodnie zapowiadali spokojnie, stonowane i odmienne od dotychczasowych sposoby prowadzenia kampanii wyborczej. Skupiono się na prezentowaniu sylwetek poszczególnych kandydatów, a także na eksponowaniu treści programowych^[19].

AWS eksponowało program zatytułowany „Ojczyzna – Wspólnota – Rodzina”, który stanowił bezpośrednie nawiązanie do wartości wyznawanych przez jeden z podmiotów współtworzących to środowisko, tj. Ligę Krajową, kierowaną przez Tadeusza Wrone^[20]. Wszyscy kandydaci reprezentujący AWS oraz ubiegający się o mandaty w sejmiku oprócz powyższych wartości programowych wskazywali także na: konieczność dokończenia budowy kanalizacji w poszczególnych gminach; zmodernizowanie dróg gminnych i wojewódzkich; wybudowanie basenu krytego w jednej z podrzeszowskich wsi oraz zalewu w Jasionce na rzece Świerkowiec, stworzenie infrastruktury rekreacyjno-sportowej wokół szkół oraz stworzenie województwa podkarpackiego jako regionu przyjaznego przedsiębiorcom umożliwiając im stworzenie dodatkowych miejsc pracy. Ostatni z wymienionych punktów stanowił bowiem odpowiedź na postulat walki z bezrobociem^[21]. Ponadto wielu z kandydatów opowiedziało się za popieraniem inicjatyw lokalnych w zakresie przetwórstwa rolnego; rozwojem agroturystyki; wspieraniem różnorodnych form wspierania organizowania się rolników; budową hurtowego rynku zbytu artykułów rolnych itp.^[22]

[19] T. Majcherkiewicz, *Tworzenie koalicji regionalnych a ewolucja systemu wielopoziomowego w opinii marszałków województw od I do V kadencji*, „Athenaeum. Polskie Studia Polilogiczne” 2018, nr 1, 59-61.

[20] Szerzej patrz: J. Kapsa, T. Wrona, *Stowarzyszenie Liga Krajowa w polskim systemie politycznym (1993-2020)*, Rzeszów 2021, s. 142 i nast.

[21] Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie: Oddział Dokumentów Życia Społecznego [dalej: WiMBP. ODŽS]. Teczka: Wybory samorządowe 1998, *materiały AWS*, passim.

[22] Zob. WiMBP. ODŽS: Teczka: Wybory samorządowe 1998, *Druk ulotny Bogusława Kidy (kandydata AWS)*, s. 1.

Z podobnymi postulatami programowymi wystąpili kandydaci komitetu Ruchu Patriotycznego „Ojczyzna”, którzy dodatkowo wymienili w drukach ulotnych konieczność poprawy bezpieczeństwa obywateli; dofinansowanie policji, służby zdrowia i szkolnictwa; budowę tanich mieszkań i bezpłatne leki dla seniorów^[23]. Przedstawiciele UW posługiwali się hasłem promowanym w całej Polsce, tj. „Nas wybierasz – od nas wymagasz”. W drukach ulotnych zwrócono uwagę na konieczność zatrzymania młodych w kraju i w regionie poprzez stworzenie im szans rozwoju i miejsc pracy; stworzenie nowoczesnej oświaty w ramach utworzenia Małopolskiego Uniwersytetu w Rzeszowie (późniejszy Uniwersytet Rzeszowski powstały z przekształcenia istniejącej wówczas Wyższej Szkoły Pedagogicznej). Za ważne kryterium rozwoju uznano także przygotowanie rolnictwa na Podkarpaciu do podjęcia skutecznej rywalizacji na rynkach europejskich; zagwarantowanie ochrony środowiska przyrodniczego województwa; zintensyfikowanie współpracy gospodarczej z zagranicą, czy wspieranie inicjatyw służących rozwojowym programów regionalnych oraz ponadregionalnych z wykorzystaniem funduszy europejskich^[24].

Z kolei przedstawiciele SLD akcentowali konieczność wspierania działań służących wsparciu udzielonemu przede wszystkim młodemu pokoleniu, rozwojowi kultury, a także kształtowaniu wrażliwości człowieka na krzywdę bliźniego. Elementami wspólnymi były rozwój województwa podkarpackiego, poprawa jakości dróg oraz samej komunikacji, dbałość o środowisko naturalne, czystość regionu, budownictwo mieszkaniowe oraz ogólnie poprawa infrastruktury^[25].

[23] Zob. WiMBP. ODŹS: Teczka: Wybory samorządowe 1998, *materiały Ruchu Patriotycznego „Ojczyzna”*, passim.

[24] WiMBP. ODŹS: Teczka: Wybory samorządowe 1998, *materiały Unii Wolności*, passim.

[25] WiMBP. ODŹS: Teczka: Wybory samorządowe 1998, *materiały Sojuszu Lewicy Demokratycznej*, passim.

Tabela 11.2. Podmioty uczestniczące w elekcjach do sejmiku podkarpackiego w 1998 i 2002 r.

Charakter podmiotów	Wybory 1998	Wybory 2002
Podmioty uczestniczące w wyborach (ogółem)	7	16
Komitety wyborcze partii politycznych (koalicji partii)	5	8
Komitety wyborcze organizacji	2	2
Komitety wyborcze wyborców	0	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

W zupełnie innej atmosferze od opisanej przebiegała kampania wyborcza do sejmiku województwa podkarpackiego w 2002 r. Bezsporny wpływ na nią wywarły wyniki wyborów parlamentarnych z 2001 r., skutkujące z jednej strony pojawieniem się nowych podmiotów politycznych i dekompozycja szeroko rozumianej prawicy w wyniku rozpadu AWS. Dodatkowymi czynnikami, które istotnie przyczyniły się do przebiegu kampanii wyborczej w wyborach samorządowych w 2002 r. było zwycięstwo formacji lewicowych, w wyniku którego SLD–UP zawiązała koalicję rządową z PSL. Motywem przewodnim kampanii wyborczej na Podkarpaciu była więc konieczność przełamania „monopolu władzy” oraz niedopuszczenie do powtórzenia sukcesu wyborczego dominujących na scenie parlamentarnej ugrupowań w regionie. W tym celu, po prawej stronie politycznego spectrum, przystąpiono do przeprowadzenia szeregu rozmów o charakterze scaleniovym i integracyjnym. W ramach pierwszego zjawiska na szczególną uwagę zasługuje proces zjednoczenia zainicjowany przez PiS z Przymierzem Prawicy (PP), który zakończył się połączeniem obu partii w dniu 2 czerwca 2002 r. Dzięki temu, PiS zostało zasilone 800 członkami z łącznej liczby 2200 reprezentujących PP^[26]. W wyniku tego procesu, Marek Jurek został wybrany prezesem Zarządu Regionalnego PiS na Podkarpaciu^[27]. Ponadto lider PiS, Jarosław Kaczyński prowadził negocjacje dotyczące stworzenia jednej, szerokiej koalicji wyborczej z Ligą Polskich Rodzin (LPR), a także

[26] Biblioteka Sejmowa w Warszawie, teczka Prawo i Sprawiedliwość, sygn. I073/01, *Umowa o połączeniu Prawa i Sprawiedliwości z Przymierzem Prawicy*, Warszawa 24.04.2002, s. 1-5.

[27] A. Klimczak, *Podkarpackie władze PiS*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 2.07.2002, s. 5.

zaproponował połączenie PiS z NSZZ „Solidarność”. W obu tych przypadkach rozmowy te zakończyły się niepowodzeniem^[28].

Odnosząc się do drugiej z wymienionych kwestii, należy zauważyć, iż na poziomie województwa podkarpackiego negocjacje pomiędzy PO i PiS prowadzili przewodniczący Zarządu Regionu Podkarpackiego PO, poseł Jan Tomaka oraz pełnomocnik wojewódzki PiS na Podkarpaciu Marek Kuchciński, wspierany w późniejszym okresie przez M. Jurka. Co ważne, rozmowy te podjęto jeszcze pod koniec 2001 i na początku 2002 r. początkowo jako nieformalne. To właśnie one zapoczątkowały późniejsze rozmowy liderów PO i PiS, tj. Macieja Płażyńskiego oraz Jarosława Kaczyńskiego, skutkujące podpisaniem wspólnego porozumienia.

Równoczesne rozmowy negocjacyjne prowadzili liderzy Podkarpackiej Inicjatywy Społecznej „Wspólnota Samorządowa”, którą tworzyli przedstawiciele skupieni głównie wokół reprezentantów wywodzących się z dawnego AWS, RS AWS, Rzeszowskiej Ligi Miejskiej, NSZZ „Solidarność” i wielu innych prawicowych organizacji czy stowarzyszeń^[29]. Optowali oni za stworzeniem możliwie szerokiej platformy wyborczej, zawiązanej z PO, PiS, LPR, ZChN, czy z Akcją Katolicką^[30].

W obu tych przypadkach podjęte rozmowy przyniosły oczekiwany rezultat. PO i PiS zobowiązały się do podpisania wspólnego porozumienia przedwyborczego i jednocześnie na tworzenie koalicji wyborczych z przedstawicielami Inicjatywy Społecznej „Wspólnota Samorządowa”. Porozumienia takie podpisano w Wielkopolsce i na Podkarpaciu. W ostatnim z wymienionych województw, na bazie porozumienia PO–PiS–Wspólnota Samorządowa utworzono komitet o nazwie „Podkarpacie Razem”^[31].

[28] and, PiS chce zjednoczenia prawicy, „Super Nowości” 10.04.2002, s. 4; E. Maj, C. Maj, *Narodowe ugrupowania polityczne w Polsce 1989-2001*, Lublin 2007, s. 254.

[29] D. Szczepański, *Integracja środowisk samorządowych w województwie podkarpackim na przykładzie Inicjatywy Społecznej „Wspólnota Samorządowa” w 2002 roku*, „Polityka i Społeczeństwo” 2022, nr 2, s. 176-195.

[30] P. Kuca, *Prawica się jednoczy*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 15-17.03.2002, s. 5; tenże, *Nie jesteśmy AWS-bis*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 10.09.2002, s. 6.

[31] Zbiory Jana Tomaki, *Porozumienie w sprawie wyborów samorządowych na terenie województwa podkarpackiego zawarte między władzami wojewódzkimi: Prawa i Sprawiedliwości, Platformy Obywatelskiej, Inicjatywy Społecznej – Wspólnota Samorządowa*, [Rzeszów], 8.08. 2002, s. 3; Archiwum NSZZ „Solidarność” w Rzeszowie, „Podkarpacie Razem”, Rzeszów 2.09.2002, s. 1.

Współpracy odmówili przedstawiciele ZChN i LPR^[32]. W przypadku tej ostatniej partii poinformowano o samodzielnym udziale w wyborach. Identycznie zresztą postąpili liderzy wojewódzkich struktur Samoobrony RP, PSL, UW, Unii Polityki Realnej (UPR), Konfederacji Polski Niepodległej (KPN), czy Krajowej Partii Rencistów i Emerytów (KPRiE). Samodzielnie do wyborów przystąpili także przedstawiciele wielu mniejszych podmiotów politycznych, w tym także fundacji i stowarzyszeń. Wyjątkowo silną pozycję w tym układzie zajmowała koalicja SLD–UP, która przystąpiła do wyborów w ramach koalicyjnego komitetu wyborczego.

O ile przebieg kampanii wyborczej do Sejmiku Województwa Podkarpackiego w 1998 r. upłynął spokojnie, o tyle elekcja z 2002 r. przybrała charakter agresywnej „walki”. Polegała ona m.in. na wzajemnym zrywaniu plakatów, na zaklejaniu afiszy wyborczych. Głównymi rywalami pozostawali kandydaci komitetu SLD–UP i to ich wizerunki były tymi najczęściej niszczone. Ponadto licznie organizowano tzw. objazdy po województwie celem promowania nie tylko własnych szyldów wyborczych, ale przede wszystkim kandydatów ubiegających się o mandat radnego sejmiku. Towarzyszyły temu różne wydarzenia, począwszy od pikników rodzinnych, po koncerty i celowo organizowane wydarzenia o charakterze politycznym. Dodatkowym wsparciem dla lokalnych polityków były wizyty liderów partyjnych, m.in. J. Kaczyńskiego, M. Płażyńskiego, Andrzeja Leppera, Janusza Korwin-Mikke zachęcających do oddania głosu na ich kandydatów.

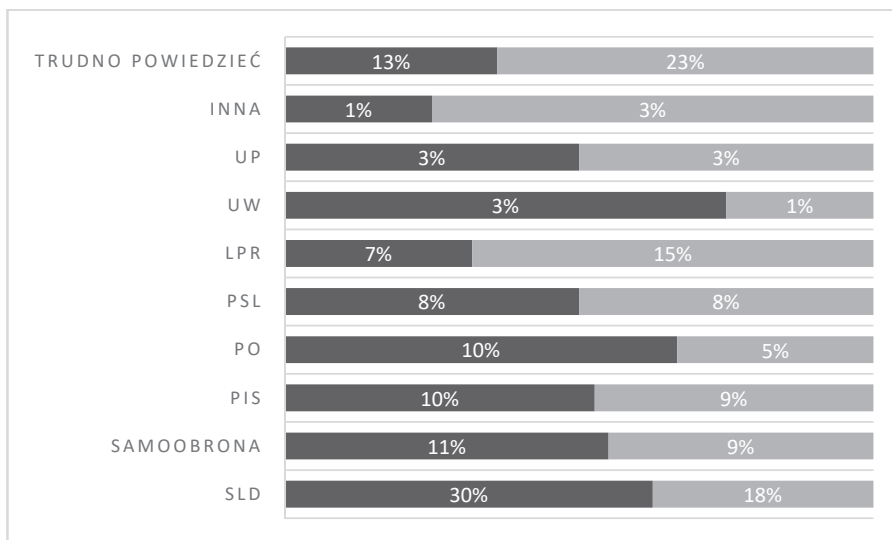
Rywalizacja wyborcza była szczególnie widoczna po stronie komitetów o prawicowej proveniencji, ale nie wobec konkurentów politycznych znajdujących się na drugim biegunie politycznego spectrum^[33]. Aby oddać charakter przedstawionych wydarzeń celowe wydaje się użycie parafrazy popularnego hasła „nie ma wrogów na lewicy”, które w poniższym kontekście należałoby użyć następująco: „sami wrogowie na prawicy”, co wynikało głównie z indywidualnych aspiracji prezesa wojewódzkich struktur LPR, Zygmunta Wrzodaka

[32] ar, *Razem do samorządu*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 8.01.2002, s. 2; P. Kuca, *Blisko LPR i PiS*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 28.01.2002, s. 2.

[33] arti, *Prawica idzie razem*, „Super Nowości” 10.09.2002, nr 175, s. 3.

odmawiającego podjęcia współpracy w ramach szerokiego komitetu wyborczego tworzonego przez PO, PiS i „Wspólnotę Samorządową”. Odmowa ta była podyktowana była nie tylko kwestiami światopoglądowymi^[34], ale przede wszystkim wyjątkowo dobrym wynikiem uzyskanym przez LPR na Podkarpaciu w wyborach parlamentarnych w 2001 r. oraz sympatią i wsparciem udzielonemu Z. Wrzodakowi przez toruńskie środowisko o. Tadeusza Rydzika (TV Trwam, Radio Maryja i „Nasz Dziennik”)^[35]. Dzięki temu podkarpackie LPR mogło ponownie liczyć na szerokie poparcie prawicowego elektoratu i tym samym na uzyskanie dobrego wyniku wyborczego.

Rysunek 11.1. Deklarowane poparcie społeczne przed wyborami samorządowymi w kraju i na Podkarpaciu*.

* kolorem czarnym oznaczono średnią krajową, natomiast szarym deklarowane poparcie na Podkarpaciu.

Źródło: P. Kuca, *Kogo popieramy*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 28.08.2023, nr 166, s. 3.

[34] Archiwum Ligi Krajowej w Częstochowie, *List Zygmunta Wrzodaka do Janusza Smulskiego Wiceprezydenta Rzeszowa oraz Władysława Ortyła Członka Zarządu Województwa Podkarpackiego*, Warszawa 12.02.2002, s. 1.

[35] J. Stachiewicz, *Wrzodak rozstawia*, „Super Nowości” 15-17.02.2002, nr 33, s. 5; Ł. Sikora, *Liga nie chce razem*, „Super Nowości” 6-8.09.2002, nr 173, s. 4.

Potwierdzeniem decyzji Z. Wrzodaka były wyniki badania opublikowanego pod koniec sierpnia 2002 r. na łamach lokalnej prasy na temat wstępnych deklaracji wyborczych mieszkańców regionu. Z badań tych wynikało, iż największe poparcie w regionie uzyskał SLD, a zaraz na drugim miejscu LPR. W ocenie Jerzego Chłopeckiego, komentującego te wyniki badań, Podkarpacie stanowiło region specyficzny, w którym dominowała ludność wiejska z gospodarstw o rozproszonej charakterystyce, co oznaczało, iż w stosunku do wyzwań współczesności, ludzie ci „*patrzyli na świat w sposób anachroniczny*”^[36]. Ekspert zauważył również, iż dzięki zróżnicowaniu regionu, popularność zyskiwały partie populistyczne, jak np. Samoobrona, a przegrywały formacje liberalne. SLD zwyciężyło w badaniach tylko dlatego, że w zasadzie nie istniała dla niego konkurencja po prawej stronie sceny politycznej, zaś LPR przodował w sondażach dzięki wsparciu Kościoła katolickiego, księżom oraz środowisku Radia Maryja^[37].

W kontekście programów wyborczych należy zauważyć, iż nie było istotnych różnic pomiędzy założeniami zgłaszanymi przez wcześniejsze komitety i partie polityczne z 1998 r. a tymi prezentowanymi w wyborach do sejmiku cztery lata później. W 2002 r. motywem przewodnim dominującym we wszystkich drukach ulotnych była walka z bezrobociem polegająca na stworzeniu sprzyjających warunków inwestycyjnych dla przedsiębiorców krajowych i zagranicznych; uatrakcyjnienie edukacji dla dzieci w szkołach poprzez organizację dodatkowych zajęć; nawiązanie kontaktów gospodarczych z sąsiadami z zagranicy; współdziałanie z instytucjami wspomagającymi działalność socjalną i opiekuńczą nad najbardziej potrzebującymi; opracowanie strategii oraz programów planu zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego; korzystanie z programów unijnych; realizacja inwestycji związanych z oczyszczalniami ścieków i siecią kanalizacyjną; czy zwiększenie dostępu do świadczeń medycznych. Tylko LPR na tym tle wyróżniał się polityką antyunijną oraz opowiadał się przeciwko sprzedaży polskiej ziemi cudzoziemcom^[38].

[36] P. Kuca, *Kogo popieramy*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 28.08.2023, nr 166, s. 3.

[37] Tamże.

[38] WiMBP. ODŽS: Teczka: Wybory samorządowe 2002, *passim*.

Czynnikiem silnie wpływającym na decyzyjność wojewódzkich struktur partii politycznych biorących udział w wyborach do Sejmiku Województwa Podkarpackiego w 2002 r. była sytuacja analogiczna do poprzedniej tego typu elekcji^[39]. Polegała ona na pełnej autonomiczności decyzji wojewódzkich liderów partyjnych bez ingerencji politycznego centrum. Dotyczyło to w sposób szczególny porozumień zawieranych przed i po wyborach; składu personalnego list wyborczych, a także wojewódzkich strategii wyborczych, kreowanych często w sposób spontaniczny oraz pozwalających na uwzględnienie lokalnej specyfiki wyborczej^[40]. Były to jednocześnie ostatnie wybory samorządowe, które odbyły się bez decyzyjności centralnych władz partii politycznych wpływających na wszystkie wymienione wyżej aspekty.

Rezultaty wyborów i ich konsekwencje

Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 oraz w 2002 r. każdorazowo stanowiły o poważnym zainteresowaniu społeczności lokalnej samym aktem głosowania. Świadczyły o tym: liczba osób biorących udział w wyborach (w 1998 r. – 758 568 tys. obywateli, w 2002 r. – 791 777 głosujących); wysoka frekwencja wyborcza (w 1998 r. – 49,99% i w 2002 r. – 49,85%), a także liczba głosów nieważnych (w 1998 r. było ich 65 815, co stanowiło 8,68%, natomiast w 2002 r. liczba ta wyniosła 98 929 głosów, czyli 12,49%). W elekcji z lat 1998-2002 widoczny był także wzrost liczby podmiotów politycznych o 9 rywalizujących o miejsca w sejmiku województwa, co wyraźnie świadczyło o zwiększeniu zainteresowania reprezentacją w organie stanowiącym i kontrolnym samorządu województwa.

[39] Ł. Tomczak, *Niezależność decyzji władz regionalnych partii w kwestii zgłaszania kandydatów i zawierania koalicji wyborczych*, [w:] M. Michalczyk-Wliziło, M. Podolak (red.), *Prawo, państwo, polityka: monografia dedykowana Profesorowi Markowi Żmigrodzkiemu*, Lublin 2022, s. 487-495.

[40] T. Majcherkiewicz, *Wybory samorządowe, partie parlamentarne a wzory tworzenia koalicji w samorządowych wojewódzkich*, „*Studia Politologiczne*” 2020, vol. 20, s. 120-123.

Tabela 11.3. Wyniki wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 r. w podziale na okręgi wyborcze.

Nr okręgu	AWS		SLD		PS		UW		RP		RP „O”	
	% gł.	M	% gł.	M	% gł.	M	% gł.	M	% gł.	M	% gł.	M
1	51,09	6	22,25	2	7,59	0	7,23	-	5,03	-	6,81	0
2	48,48	5	16,28	2	19,36	2	5,04	-	6,57	-	4,26	0
3	44,39	5	22,16	2	13,73	1	7,34	-	6,15	-	6,23	0
4	53,61	4	12,28	0	18,68	1	-	-	4,34	-	11,09	0
5	35,61	3	21,17	2	21,43	2	7,12	-	5,20	-	9,46	1
6	43,35	3	20,72	1	16,33	1	5,75	-	5,18	-	8,67	0
7	49,16	5	18,03	1	12,44	1	8,08	-	4,88	-	5,37	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Na podstawie danych zawartych w tabelach 11.3 i 11.4 należy skonstatować, że AWS zwyciężył w zasadzie we wszystkich okręgach wyborczych zdobywając znaczną przewagę na pozostałymi komitetami. Największy konkurent polityczny koalicji, tj. SLD, mimo iż uzyskał o ponad połowę mniej głosów, utrzymał swoją pozycję ważnego gracza, aczkolwiek w połączeniu z pozostałymi komitetami, nie był w stanie przełamać monopolu władzy prawicowego komitetu AWS. W przypadku wyborów z 2002 r. pozycję SLD osłabiała Samoobrona RP, która wprowadziła aż 5 reprezentantów.

Analizując zmianę preferencji wyborczych w ramach porównania „genetycznego”, komitety prawicowe zarówno w 1998, jak i w 2002 r. cieszyły się zdecydowanie największym poparciem społecznym, co wynikało głównie z lokalnej specyfiki regionu oraz czynników determinujących zachowania wyborcze jego mieszkańców. W 2002 r. widoczny był spadek notowań partii i komitetów lewicowych, co wyraźnie uwypukliły wyniki uzyskane przez komitet SLD–UP. Względnie stałym poparciem cieszył się również komitet wyborczy tworzony przez PSL, co wskazuje na siłę i tradycję tego ugrupowania w regionie. Pozostałe komitety, mimo uzyskania mandatów w sejmiku, stanowiły tło dla głównej osi rywalizacji politycznej.

Tabela 11.4. Wyniki wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego w 2002 r. w podziale na okręgi wyborcze.

Nr okręgu	SLD-UP		Samoobrona RP		„PR” (PO-PiS)		LPR		PSL	
	%	M	%	M	%	M	%	M	%	M
1	17,02	1	13,67	1	19,47	2	28,01	2	9,62	1
2	19,20	1	16,89	1	12,37	1	22,67	2	14,86	1
3	20,09	1	16,54	1	21,61	2	19,00	1	10,24	1
4	17,76	1	18,06	1	15,87	1	15,27	1	19,98	2
5	18,49	2	16,70	1	9,51	1	27,32	3	15,18	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Bezkonkurencyjnymi zwycięzcami wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego okazały się komitety partii prawicowych. AWS zwyciężyło w 1998 r. zdobywając łącznie 46,47% głosów oraz uzyskując 31 mandatów, natomiast SLD traktowany jako najważniejszy konkurent polityczny otrzymał 19,08% głosów i 10 mandatów. Pozostałe komitety kolejno zdobyły: Przymierze Społeczne 15,65% głosów i 8 mandatów, Ruch Patriotyczny „Ojczyzna” 7,14 głosów i 1 mandat. Oznaczało to, że wszystkie komitety wyborcze biorące udział w podziale mandatów stanowiły opozycję względem AWS, który ostatecznie przejął pełnię władzy w sejmiku, nie dopuszczając do składu prezydium i zarządu konkurentów politycznych. O sile AWS w tych wyborach świadczył także wysoki indeks agregacji, który wyniósł 15,5. Był to potencjał niemalże 3 razy większy niż ten uzyskany przez zwycięski komitet w wyborach w 2002 r. (5,45).

Nieco inaczej należy ocenić wybory z 2002 r. Mimo iż wskazano wyżej o bezkonkurencyjności komitetów prawicowych, to w przypadku wyborów do sejmiku z 2002 r. należy stwierdzić, iż było to zwycięstwo tylko pozorne. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 11.4., komitety te dysponowały łącznie 16 głosami w 33-osobym sejmiku. Brak porozumienia pomiędzy komitetami zarówno przed, jak i po wyborach, w tym towarzyszące temu wewnętrzne spory dotyczące personalnej obsady przyszłego składu prezydium oraz zarządu w sejmiku wojewódzkim, skutkowały ostatecznie zawiązaniem koalicji przez pozostałe komitety, tj. SLD-UP, PSL i Samoobronę RP dysponujące przewagą zaledwie jednego głosu (17 na 33 mandaty).

Tabela 11.5. Rozmiar nadreprezentacji w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 r.

Wyszczególnienie	AWS	SLD	PS	UW	RP	RP „O”
Poparcie (%)	46,47	19,08	15,65	5,95	5,43	7,14
Mandaty w sejmiku (%)	62,00	20,00	16,00	0,00	0,00	2,00
Różnica	+15,53	+0,92	+0,35	-5,95	-5,43	+5,14
Nadreprezentacja	0,33	0,04	0,02	-1	-1	-0,71

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych PKW.

Tabela 11.6. Rozmiar nadreprezentacji w wyborach do sejmiku województwa podkarpackiego w 2002 r.

Wyszczególnienie	SLD-UP	SRP	„PR”(PO-PiS)	LPR	PSL
Poparcie (%)	18,39	16,32	15,37	22,86	14,14
Mandaty w sejmiku (%)	18,18	15,15	21,21	27,27	18,18
Różnica	-0,21	-1,17	+5,84	+4,86	+4,04
Nadreprezentacja	-0,01	-0,07	0,37	0,19	0,28

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych PKW.

Silna pozycja wyborcza w 1998 r. jednego komitetu (AWS) oznaczała, że indeks rywalizacyjności pozostanie na bardzo niskim poziomie. Z kolei już w 2002 r. wartość tego indeksu wyraźnie wzrosła świadcząc o bardziej wyrównanych siłach konkurujących ze sobą podmiotów politycznych (zob. tabela 11.7.).

Tabela 11.7. Wybory do sejmiku Województwa Podkarpackiego: wartości indeksów w 1998 i w 2002 r.

Indeksy:	Wybory do sejmiku	
	1998	2002
Rywalizacyjności	0,41	0,80
Efektywnej Liczby Partii	2,22	4,9
Agregacji	15,5	5,45

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych PKW.

Analiza wartości efektywnej liczby partii wskazała na znaczącą ewolucję systemu partyjnego, w którym od widoczne było przejście od modelu partii dominującej w 1998 r. do systemu wielopartyjnego bez partii dominującej, w którym żadna z partii politycznych (komitetów) nie dysponowała znaczącą większością w sejmiku, a przez to rezultaty wyborcze pozostałych komitetów były do siebie zbliżone (tabela 11.7).

Podsumowanie

Bezpośrednią konsekwencją wyborów do sejmiku województwa podkarpackiego w 1998 r. było bezapelacyjne zwycięstwo prawicowego komitetu AWS. Zgodnie z wolą wyborców pełnia władzy w sejmiku spoczęła w rękach tej formacji. Przewodniczącym sejmiku wybrano Zdzisława Banata, natomiast wiceprzewodniczącymi: Stanisława Chmurę, Marka Ćwiąkałę i Andrzeja Matusiewicza^[41]. Marszałkiem województwa został Bogdan Rzońca, który w wyborach do sejmiku uzyskał rekordową liczbę 17 516 głosów. W składzie Zarządu znaleźli się również: Wiktor Stasiak, J. Tomaka, Władysław Ortyl oraz Jan Sołek^[42].

W składzie radnych zasiadających w sejmiku województwa doszło do kilku istotnych zmian. W czerwcu 1999 r. mandatu zrzekli się: Mieczysław Kasprzak (w jego miejsce dokooptowano Macieja Lewickiego) oraz Maciej Lewicki^[43] (jego miejsce zajął Bolesław Hurkacz); w październiku 2001 r.: J. Tomaka, Jan Bury, Janusz Konieczny, Marian Kawa, B. Hurkacz. W ich miejsce powołano kolejno: Stanisława Ossolińskiego, Jana Burka, Stanisława Fała, Andrzeja Jurka

[41] Archiwum Sejmiku Województwa Podkarpackiego [dalej: AWSP], Uchwała nr I/1/98 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyboru Przewodniczącego Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 10.11.1998, s. 1; AWSP, Uchwała nr I/3/98 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyboru Marszałka Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 10.11.1998, s. 1.

[42] AWSP, Uchwała nr I/6/98 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyboru Przewodniczącego Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 10.11.1998, s. 1; Uchwała nr I/7/98 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w sprawie wyboru wiceprzewodniczących i pozostałych członków zarządu Województwa Podkarpackiego, Rzeszów 10.11.1998, s. 1.

[43] Maciej Lewicki zrzekł się mandatu 23 czerwca 1999 r.

i Zbigniewa Ćwieka. Zmiany te w żaden sposób nie wpłynęły na charakter prowadzonej polityki związanej z kierowaniem pracami sejmiku oraz rozwojem województwa podkarpackiego. Ważnym aspektem towarzyszącym klubowi radnemu AWS były liczne zmiany zachodzące na scenie politycznej, związane głównie z dekompozycją tego środowiska po przegranych wyborach parlamentarnych w 2001 r. Radni AWS zasilili wówczas takie partie jak PO, PiS, LPR. Część z nich nadal była członkami RS AWS, niektórzy przystąpili do tworzenia ruchu społecznego o nazwie Inicjatywa Społeczna „Wspólnota Samorządowa” Podkarpacia. Jeszcze inni reprezentowali tylko NSZZ „Solidarność”. W warunkach takich przeobrażeń dotrwano do końca I kadencji.

Pozorne zwycięstwo komitetów prawicowych w 2002 r., tj. LPR i komitetu „Podkarpacie Razem” skutkowało brakiem osiągnięcia porozumienia zarówno przed, jak i po wyborach. Doprowadziło do podjęcia rozmów przez pozostałe podmioty polityczne, a następnie zawiązania koalicji w sejmiku przez SLD–UP, PSL i Samoobronę RP dysponujące przewagą zaledwie 1 głosu. W składzie Prezydium znaleźli się: Jan Kurp jako przewodniczący (SLD–UP) oraz jako wiceprzewodniczący: Tadeusz Błaszczyszyn (Samoobrona RP), Zbigniew Kośla (Samoobrona RP) i Jan Pieniądz (PSL)^[44]. Marszałkiem województwa wybrano Leszka Deptułę (PSL), natomiast wicemarszałkami zostali: Norbert Mastalerz (SLD–UP) i Zbigniew Szafraniec (Samoobrona RP)^[45]. Co ważne, członkami Zarządu Województwa Podkarpackiego zostali politycy, którzy bezskutecznie ubiegali się o mandat. Pozostałymi członkami zarządu zostali Jan Burek (PSL) oraz Tadeusz Sosnowski (PSL).

Skład radnych sejmiku II kadencji uległ zmianie. Pod koniec 2002 r. mandat złożył W. Stasiak (w jego miejsce wstąpił Roman Ryznar). W marcu 2003 r.

[44] AWSP, Uchwała nr I/1/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w sprawie wyboru Przewodniczącego Sejmiku Województwa Podkarpackiego II kadencji, Rzeszów 22.11.2002, s. 1; AWSP, Uchwała nr I/2/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w sprawie wyboru Wiceprzewodniczących Sejmiku Województwa Podkarpackiego II kadencji, Rzeszów 22.11.2002, s. 1

[45] AWSP, Uchwała nr I/3/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w sprawie wyboru Marszałka Województwa Podkarpackiego II kadencji, Rzeszów 22.11.2002, s. 1; AWSP, Uchwała nr I/4/02 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie w sprawie wyboru dwóch Wicemarszałków Województwa Podkarpackiego II kadencji, Rzeszów 22.11.2002, s. 1.

mandatu zrzekł się J. Kurp na skutek powołania go na stanowisko Wojewody Podkarpackiego^[46]. Pod koniec marca 2003 r. nowym przewodniczącym prezydium wybrano Krzysztofa Kłaka.

Dysponowanie przez koalicję przewagą tylko jednego głosu od samego początku rodziło podejrzenia o jej trwałość. Koalicja ta przetrwała zaledwie trzy miesiące, a głównym powodem jej rozpadu był brak poparcia ze strony radnych Samoobrony RP projektu budżetu na 2003 r.^[47] Kolejne problemy pojawiły się pod koniec marca 2003 r. w związku z odwołaniem z funkcji wiceprzewodniczącego Z. Kośli. Odwołano również wicemarszałków: T. Błaszczyszyna i T. Szafranca. Nowy skład prezydium uzupełniono dopiero 29 września 2003 r. wybierając w miejsce Z. Kośli, Stefana Struzika (SLD). Tego samego dnia wybrano tylko jednego wicemarszałka, którym został Janusz Chara (Samoobrona RP). Polityk ten na znak protestu przeciwko „*polityce kumoterstwa, prywaty i intryg*” prowadzonych przez szefową podkarpackich struktur Samoobrony RP Marię Zbyrowską zawiesił członkostwo w klubie Samoobrony doprowadzając do utraty większości w koalicji. Jak stwierdził ten polityk, było mu „*wstyd firmować swoim nazwiskiem kandydatury jednostronnie narzucane przez panią poseł Zbyrowską i je popierać*”^[48].

W trakcie poszukiwania większości potrzebnej do samodzielnego sprawowania władzy w sejmiku rozważano warianty stworzenia koalicji przez radnych z klubu „Podkarpacie Razem”, LPR, PSL i radnymi niezrzeszonymi, z których LPR ostatecznie wycofała swoje uczestnictwo. Pojawiła się groźba ustanowienia zarządu komisarycznego. Politycy reprezentujący opozycję jednocześnie wzywali do stworzenia apolitycznego zarządu fachowców. Barwy polityczne zmienił m.in. J. Chara, przechodząc z Samoobrony do PSL. Część radnych z PSL wskazywała możliwość zastąpienia urzędującego marszałka kandydaturą Mirosława Karapyty. Jednocześnie politycy tej partii brali pod uwagę zawiązanie

[46] Na jego miejsce wstąpił Jerzy Rybka.

[47] Zagadnienie to szeroko omówiono w pracy: I. Świt-Świątkowska, *Strzał w kolano, czyli jak PiS straciło na grupowaniu list. Wybory do sejmiku województwa podkarpackiego*, [w:] *Wybory do sejmików województw w 2006 roku*, R. Alberski, M. Cichosz, Ł. Tomczak (red.), Wrocław 2010, s. 150-153.

[48] P. Kuca, bar, *Koalicja straciła większość*, „Gazeta Codzienna Nowiny” 23.01.2003, nr 16, s. 3.

koalicji z radnymi z SLD i „Podkarpacia Razem”, przy czym radni ostatniego z wymienionych komitetów niemal od razu wykluczyli możliwość współpracy z SLD. W czerwcu 2003 r. dwukrotnie głosowano nad odwołaniem zarządu. Głosowanie to powtórzono na początku lipca. W jego wyniku marszałkiem województwa wciąż pozostawał L. Deptuła, który funkcję tę sprawował do końca kadencji^[49]. Wówczas też z klubu „Podkarpacie Razem” wykluczono radną Barbarę Kuźniar-Jabłczyńską. Kolejne konflikty pojawiły się na linii SLD–PSL. PSL dążąc do utrzymania sojuszu z SLD wymusiło na władzach tej partii odwołanie w kwietniu 2004 r. ze stanowiska wicemarszałka województwa N. Mastalerza, który przeszedł z SLD do Socjaldemokracji Polskiej. Jego następcą został Julian Ozimek (SLD). Ostatecznie w sejmiku województwa podkarpackiego nie udało się sformułować koalicji większościowej. Do końca II kadencji sejmikiem kierowała koalicja mniejszościowa tworzona przez SLD i PSL, wspierany przez byłych radnych z Samoobrony RP i radnych klubu „Podkarpacie Razem”. Na 33 osoby skład sejmiku, koalicja ta dysponowała 15 mandatami. Niewątpliwą słabością prac sejmiku województwa podkarpackiego II kadencji był brak umiejętności osiągnięcia porozumienia politycznego oraz skupianie się głównie na obsadzie personalnej poszczególnych stanowisk, niż rzetelnej i autentycznej pracy na rzecz Podkarpacia i jego mieszkańców.

Podsumowując rozważania należy stwierdzić, iż ważną cechą rywalizacji w wyborach do sejmiku województwa w latach 1998-2002 była pełna autonomia działań lokalnych struktur partii i komitetów wyborczych. Oznaczało to brak ingerencji ze strony centralnych organów partii politycznych w decyzje podejmowane przez struktury w regionie, co jednocześnie umożliwiło tym drugim swobodę w zakresie ustalenia liczby kandydatów, umieszczenia ich na liście wyborczej, zawierania sojuszy i koalicji przed i po wyborczych, a także realizacji własnej strategii wyborczej uwzględniającej specyfikę regionu. Decyzja ta mogła wynikać z co najmniej dwóch czynników: po pierwsze, braku świadomości liderów partyjnych niedoceniających ważności wyborów do tego organu;

[49] Do odwołania marszałka oraz całego zarządu wymagana większość wyniosła 20. W głosowaniu tym 14 radnych opowiedziało się za marszałkiem, 16 przeciwko, 3 radnych nie głosowało.

po drugie, ze słabości poziomu oddziaływania centrum na poziom regionalny. W obu tych kwestiach wnioski wyciągnięto dopiero w wyborach w 2006 r.

Warto również zwrócić uwagę, iż sojusze tworzone na okoliczność wyborów okazały się krótkotrwałe. Wszelkie negocjacje dotyczące stworzenia jednej, szerokiej reprezentacji wyniosły ponad 9 miesięcy w przypadku komitetu „Podkarpacie Razem”, które nie dość, że uzyskało tylko 7 mandatów, to okazało się nietrwałe ze względu na narastające podziały pomiędzy PO i PiS. Względną trwałością okazała się współpraca podjęta wyłącznie przez SLD i UP, które wspólnie przystąpiły do wyborów, utworzyły zwycięską koalicję i przetrwały u władzy do końca kadencji.